

Táncitanítási módszertan táncházak részére

A táncházak működése és fejlődése szakképzett zenészeket, ének- és táncoktatókat igényel. Ezenkívül szükség van kezesekre, műsorszervezőkre és olyan kulturális szervekre, amelyek megfelelő körülményeket biztosítanak táncházainknak (termet, vetítőt s egyebeket), s vállalják a táncház népszerűsítését, sőt anyagi támogatását is.

A kezesek fenntartják a rendet, intézik az adminisztratív ügyeket, egyszóval a „házigazda” szerepét töltik be.

A műsorvezető feladata rövid, 20–30 perces műsorok összeállítása, melyek havonta egyszer-kétszer színesebbé teszik a táncházakat. Ezek a műsorok lehetnek: diavetítés (népviselőtről, népművészetről), filmvetítés (tánc bemutatása), néprajzi előadás, beszélgetés folkloristákkal, írókkal, költőkkel, képzőművésszel, zenészekkel, közös játék stb.

A zenészek – legkevesebb hárman – rendszeresen biztosítják az élő zenét. A hangszalag és hanglemezzel bármilyen jó minőségű is, nem pótolhatja az élő zenét. A jó zene tökéletes hangszerismeretet követel, melyet nem utolsósorban a zeneművészeti közép- vagy főiskola elvégzése jelent. Ám a hitelesen játszott népzene másfajta technikát, vonókezelést stb. feltételez, mint Vivaldi vagy Mozart zenéje. Ezt nem lehet csak magnószalagról elsajátítani. Ki kell menni a helyszínre, ellesni a cigány- vagy paraszzenész játékát, gyakorolni, együttjátszani velük! A zenésznek nemcsak a tájegység zenéjét kell alaposan ismernie, hanem a táncait is. A „tánc alá” muzsikálás-hoz táncismeretre és tapasztalatra is szükség van.

A népdaloktatás sem hiányozhat egyetlen táncházból sem. Az oktatónak anyagismeret és jó hang mellett türelme, pedagógiai érzéke kell hogy legyen. Az énektanításnak is megvan a maga módszere, mint a táncitanításnak. (Egyelőre egy ilyen módszertan kidolgozásával is adósak vagyunk.)

A táncházban a közös éneklés, a játék és a látókört, a néprajzi és művészeti ismereteket és ízlést fejlesztő és tágító, illetve színező műsorok arra szolgálnak, hogy megteremtsék a tánctanuláshoz szükséges hangulatot. A táncház gerincét azonban mindenkor a zene, a tánc és az ének egysége alkotja.

„A falusi, paraszti környezetben a tánctanulás természetes folyamat volt.

– Hogy tanulták meg a fiúk a tempót?

– Benn a táncban... hát kicsi korában már odaáll s tempózik. Úgy illet, hogy a cigányoknak azt külön megfizették. Ha valaki húzatott egy tempót, akkor már jó előre megmondta a cigány: van, ami kell? S aztán még az is előfordult, hogy összeállott négy-öt kisebb fiú, összetettek egy kis pénzt – régen úgy mondta a cigány, hogy papdohányra való –, s aztán húzott nekik egy kis tempót. Így aztán megszokták. Meg volt, aki gyakorolta. Például otthon elhúzódott vagy ide, vagy oda, hogy ne lássák, s akkor gyakorolta, csinálta [...]” (Elmesélte Görbe János széki ember, lejegyezte Sebő Ferenc.)⁹²

92 Lásd Siklós László: *Táncház*. Budapest, 1977: 48.

Falun, a tánc tökéletes elsajátítása hosszú idő eredménye volt, öt-tíz év, a virtuóz férfitáncok esetében még több. Ezt a folyamatot a városi táncházban fel kell gyorsítani, össze kell sűríteni néhány hónapba!

A táncoktatóra többek között ezért is nehéz feladat vár. A tánctanításhoz sok minden kell: tökéletes táncudás, módszerismeret, jó előadó- és beszélőkészség, ötletesség, nagy türelem és kitartás.

A táncház műsorát a táncoktató vezeti végig, természetesen a kezések, a zenészek, az énektanító meg a műsorszervező közreműködésével. Az idő beosztása nem könnyű, a szűk 2–3 órába bele kell férnie a tánctanításnak, a játéknak, az énektanításnak, műsornak és magának a táncnak! Az időérzék kialakítása a tánctanítási módszertan alapvető kérdései közé tartozik.

A zenészek, énekesek, táncoktatók, műsorszervezők működése elképzelhetetlen elméleti felkészültség és képzettség, a szakirodalom alapos ismerete nélkül. A zene- és táncművészeti alapismeretek mellett meg kell ismernünk a népzenei, népdal-, néptánc-, néprajzi és népművészeti kiadványokat, az ezzel kapcsolatos elméleti munkákat, s nem utolsósorban a táncírást! (Ez utóbbi megtanulása sürgős köteleseink közé tartozik.)

*

Ami magát a táncoktatást illeti, ez még a legtöbb táncházban megoldatlan, holott égetően szükség van a rendszeres s módszeres tanításra. Ez a dolgozat ehhez szeretne segítséget nyújtani.

Mit és hogyan tanítsunk?

Erdély legszebb, legértékesebb és legváltozatosabb – táncházainkban is használható – táncai Kalotaszegen, a Mezőségen, Közép-Erdélyben, a Székelyföldön és Gyimesben található. „A Mezőség tánc és hangszeres zene tekintetében a legérdekesebb és legfontosabb foltja Erdélynek. Táncélete igen régies, [...] nem olyan kifinomult és polgárosult, mint Kalotaszeg. Itt még mindenki ismeri és szinte egyformán jól táncolja a hagyományos táncokat” – írja Martin György a *Magyar Néptáncagyományokban*.⁹³ Éppen ezért módszertanunk középpontjába a Mezőség táncai kerültek: a széki és a „mezőségi” gyűjtőnéven ismert Visán, Vajdakamaráson, Magyarpalatkán, Mezőkeszüben, Magyarszováton és a többi mezőségi faluban járt táncok.

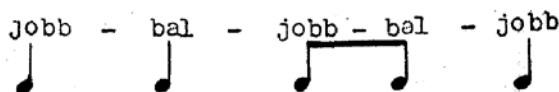
A következőkben a kolozsvári táncház tapasztalatait és más táncházakban bevált módszert hasznosítjuk. Egy-egy táncrend tanítását és megtanulását három szakaszra oszthatjuk:

I. szakasz: Az első szakaszban a zene és tánc bemutatása, a testtartás, lábmozgás, lépések, haladási irányok, irányváltások megismerése és megtanulása a cél.

1. *Zenehallgatás:* A zenészek röviden eljátsszák és ismertetik a táncrend vagy egy tánc kísérőzenéjét.

⁹³ Lásd Martin György: *Mezőségi táncok*. In: Lelkes Lajos (szerk.): *Magyar néptáncagyományok*. Budapest, 1980: 39.

2. *Tánc bemutatás:* A táncoktatók eltáncolják és tömören ismertetik a táncrendet vagy a táncot. Szerencsésebb esetben a táncot filmről, sőt falusi táncosokkal is bemutatathatjuk.
3. *Rávezető lépések:* A rávezető és alaplépéseket meg az egyes motívumokat fiúk-lányok egy körben, kézen fogva kezdik tanulni. A táncoktató megmutatja, megmagyarázza, majd együtt gyakorolják ezeket először zene nélkül, utána zenekísérettel. Az oktató közben mondja a lépéseket is:

A rávezető lépések fontosak, ötletes gyakorlásuk természetessé teszi a mozgást (pl. a lábemelést vagy a forgást), és segítik a helyes testtartást.

4. *Ritmusgyakorlatok:* Nehezebb ritmusú táncok esetében a rávezető lépések előtt külön ritmusgyakorlatokat végzünk előbb zene nélkül, majd zenével: a) tapsolás zene nélkül, b) tapsolás zenekísérettel, c) a motívum gyakorlása zene nélkül (adott esetben előbb helyben, majd körben haladva), d) a motívum gyakorlása zenekísérettel. Az oktató számol vagy mondja a lépéseket, és ezalatt a ritmus beidegződik, természetessé válik.
5. *Irányváltások:* Az irányváltások megtanulása és begyakorlása ugyanúgy történik, mint a rávezető lépéseké.
6. *Énekoktatás:* Az aszimmetrikus ritmusú vagy lassú táncok tanulását (pl. széki négyes, széki lassú vagy mezősegi akasztós) énektanítással kezdjük. Az énekelt dalam hozzászoktatja a táncosokat az aszimmetrikus ritmushoz és a lassú tempóhoz.
7. *Kivételek:* Egyes motívumok, figurák, sőt táncok (mint a legényes táncok) szükségszerűvé teszik, hogy fiúk és lányok külön körben tanuljanak. A nehezebb motívumok (pl. a mezősegi csapásolások) és a legényes táncok (pl. a széki sűrű és ritka tempó) tanítását a harmadik szakaszban kezdjük meg, mikor az egyszerűbb motívumokat és a párostáncokat már tudják.

A tanulás első szakaszában (a rávezető lépések, ritmusgyakorlatok, irányváltások gyakorlásánál) a zene tempója a szokásosnál szükség szerint lassúbb. A táncoktató fölhívja a figyelmet a hibalehetőségekre, bemutatja a hibákat, és ki is javítja őket. Természetes tánckezdésre kell szoktatni a táncosokat, előbb a zene indul, s ebbe kapcsolódik a tánc. Így nem okoz nehézséget később, hogy a folyamatos zenére bárhol elkezdődjék a tánc. Ebben a szakaszban nagyon fontos az időérzés. A gyakorlást nem szabad elnyújtani, mert unalmassá válik. Vonzóbbá kell tenni a tanulást diavetítésekkel a tájegység szokásairól, viseletéről, ahonnan a táncot tanítjuk.

II. szakasz: A második szakasz célja a motívumok megtanulása, összekapcsolása, a táncfolyamatok megismerése és az élményszerzés.

1. *Összefogódzás:* A kör párokra, illetve alakzatokra bomlik (a négyes esetében két párra), és a táncoktató zenekíséret nélkül megtanítja a táncra jellemző ösz-

szefogódzási módot. Ehhez hozzátartoznak: a kezek elhelyezkedése és szerepe, párostáncoknál elengedett, nyílt és zárt fogásmódok, csoporttáncok esetében a táncosok térbeli viszonya.

2. *Motívumok*: Az összefogódzás megtanulása után a nagy körben már kigyakorolt motívumokat, lépéseket, haladási irányokat párosan, illetve alakzatokban gyakoroljuk (először zene nélkül, majd zenével). A táncoktató ekkor módosítja a nagy körben táncolásból és a páros táncolásból adódó kisebb eltéréseket. A motívumok megtanítási sorrendjét fel is lehet cserélni: az önbizalom erősítésére könnyebben megtanulható részeket előbbre vehetünk, de a nehezebekről se nyilatkozunk elriasztólag. Az irányváltások általában egy-egy zenei egység, dallamsor végén történnek. Erre külön figyelmet kell fordítanunk, ha lehet, számolás nélkül.
3. *Folyamatok*: A motívumok összekötése eredményezi a folyamatokat. A tánc lényege tulajdonképpen itt kezdődik, az élményszerzés is ide kapcsolódik. Az oktató megmutatja, majd rendre megtanítja a motívumok lehetséges kötés-módját. Gyakorlás közben mindenki egyszerre kezd, és ugyanazt csinálja. Kellő figyelmet kell fordítani az összekötésekre, de a nehezebb részek külön tanulásakor ne töltsük az időt a könnyebben megtanultak fölösleges ismétlésével vagy mindennek az előlről kezdésével, az erőt is pazarolva.
4. *Párcsere*: A gyakori párcsere elősegíti a tánc tanulást. A párok csak néhány percig, sőt egyes esetekben csak egy-két percig táncoljanak együtt, utána cseréljenek. Így mindenki összekerülhet gyorsan és kevésbé gyorsan tanuló társsal.

A motívumokat, folyamatokat többször meg kell ismételni. Gyakorlás közben – a rossz beidegződések megelőzése érdekében – az oktató a hibákat azonnal jelzi, szemlélteti és kijavítja. A gyorsabb táncok esetében a zene tempója fokozatosan közeledik a szokásos tempóhoz. A zene tempóját és ritmusát tanulás közben állandóan figyelemmel kísérjük. Ez a két szakasz a zenekartól is türelmet, figyelmet igényel, mivel gyakoriak a leállások.

III. szakasz: A harmadik szakasz célja a táncok elmélyítése, tökéletesítése, szabad gyakorlása és az improvizáció bevezetése.

1. *Rövid átismétlés*: Az oktató röviden átismételi a tanultakat szóbelileg, ha lehet, a tanulók részvételével. Hangsúlyozza, hogy mire figyeljenek, mire vigyázzanak.
2. *Szabad táncolás*: A szabad táncolás a táncok elmélyítését, tökéletesítését segíti elő. A zene tempója most már a szokásos. Az oktató ekkor sem pihen, a párok között járva páronként javít, ha csak olyan általános hiba nem fordul elő, amit érdemes mindenkinek megmutatni.
3. *Nehezebb motívumok*: A nehezebb motívumok, figurák, csapásolások tanítása is ebben a szakaszban kezdődik. A már ismert mozgásanyag segíti a táncosokat a nehezebb figurák befogadásában, de az első két szakaszban használt módszereket itt is alkalmazzuk. A motívumok részekre bontása és lelassítása eredményes tanulásához vezet.

4. *Improvizáció*: A rögtönzés, a kreativitás, az alkotókészség bevezetése és előtérbe helyezése a virtuóz párostáncok és különösen a legényes táncok esetében fontos tényező. Az oktató külön felhívja a rögtönzésre a figyelmet, röviden be is mutat néhány lehetőséget, és ki-ki kombinatív képességének megfelelően gyakorolja a folyamatokat.
5. *Énektanulás*: A tánc tanulásához szervesen kapcsolódik az énektanulás is. Miután megtanultuk a dallamokat, összekötjük a táncsal. A lassú sétáló párostáncok énekelve alkotnak teljes egészet. A legtöbb tánchoz csujogtatás, ujjogtatás, „rikótozás” is tartozik. A dallamok, csujogtatások megtanulásában, a közös éneklésben a zenészek is segítenek.
6. *Férfitáncok*: A legényes táncok oktatóinak, táncosnak külön fejezetet jelentenek. Ezek tanítása és tanulása több türelmet, figyelmet és kitartást feltételez. Annak ellenére, hogy a férfitánc általában a táncrend kezdő tánca, nehézsége miatt a párostáncok után tanítsuk. A módszer ugyanaz, mint a párostáncok esetében (zene, majd a tánc bemutatása, ismertetése stb.).

A rávezető lépések itt különösen fontosak, a mozgáskészség kialakítását és a figurák fizikai nehézségének a csökkentését segítik elő.

A tánc pontjait kisebb egységekre, motívumokra bontjuk, sőt még kisebbekre, ha szükséges, a nehezebb motívumokat meg éppenséggel elemekre – mindent lelassítva (filmen még az ugrásokat is). Részekre bontás esetében a motívum első részét sorozatosan úgy gyakoroljuk, hogy a még hiányzó rész időtartamát állással kihagyjuk. Ezután a figura második részének a begyakorlása következik hasonló módon. Az oktató számolással is segít! Végül a részt összeillesztjük. Az ilyen időbeni tagolás mellett hosszanti felbontás is van, *elkülönítve* bizonyos testrészek mozgását (pl. a széki sűrű tempóban a lábak mozgása csapásolás nélkül vagy akár az ujjak pittyegtetése), ezzel is megkönnyítve a testmozgás tudatos rögzítését.

A férfitáncokat ne (vagy ne csak) tükröképben (szemben) tanítsuk és gyakoroljuk, hanem *háttal* is! Minden lépést, figurát, motívumot többször ismételjük, míg beidegződik, természetessé válik.

A tánc formai megértése és rögzítése után a pontokat folyamatokká kötjük össze. Először lassabban zene nélkül, majd zenével, s utána fokozatosan közelítünk a szokásos tempóhoz. Miután a folyamatokat megtanultuk és begyakoroltuk, következik a rögtönzőkészség kialakítása (a pontok, motívumok sorrendjének kialakítása stb.). Az egyéni improvizálás és alkotókészség legmagasabb fokon a férfitáncokban nyilvánul meg.

A harmadik szakaszban helyet kaphatnak az ismeretszerzés (elméleti kérdések táncról: eredet, jelleg stb., zenéről, tájegységről, szokásról stb.) s – mintegy átvélve a tánc ház kötetlen formájába – a szórakoztató játékok és a rövid műsorok.

*

Egy-egy táncrend megtanulása több-kevesebb időt, alkalmat vesz igénybe. Ez függ a tánc nehézségétől, az oktatótól és természetesen a közönségtől. A tánc tanítás-

nak megfelelő körülmények között (kellő csendben és fegyelmezetten) kell folynia! A közös tanításkor ne engedjük meg a lármás *külön* tanításokat, az oktatóknak ne kelljen túlkibálnia a tanulókat. Viszont az önbizalom fokozására és a tudás ellenőrzésére önként jelentkezők egyedül mutassák be a megtanultakat!

Azokkal, akik később kapcsolódnak be a tanulásba (s ilyenek mindig akadnak), a szabad táncolás alatt a terem egyik részén az oktatóknak külön kell foglalkozniuk! Ez nehezebb feladat (többek között a zene tempója sem hozzájuk szabott), de be kell vonni őket is a tánc tanulásba. Így vagy sikerül behozniuk a többieket, vagy a következő tanfolyamon könnyebben fognak tanulni.

Az első és a második szakasz általában párhuzamosan történik. A táncrend tanítását a könnyebben megtanulható és hamarabb élményt nyújtó tánccal kezdjük. Így megszerettetjük a táncot, biztosítjuk az érdeklődést.

Az élő tánczene jelenléte az egyik legfontosabb tényező. Ez még sok helyen nincs megoldva, de arra kell törekedni, hogy minél előbb igényes, színvonalas zenekar húzza a „talp alá valót” mindenütt.

Könczei Árpád

(Művelődés, 1980/11. 30–31.)

A tánc házmozgalomról

A kolozsvári monostori tánc házmozban vagyunk. Szóke s barna fejceskék tömörülnek félkörben „Árpi” körül s széki nótát tanulnak.

A kicsik csoportjáról van szó, akik most tanulták meg a magyarnak nevezett széki négyestánc alaplépéseit, s éppen most került sor az egyik ének megtanulására. Csillognak a szemek, látszik a nagy igyekezet, mindenki lelkéből fújja: „Rajta van a babám csókja, ha sajnálja, vegye vissza...” Majd négyenként összefogózza, most már énekelve járnak újra a táncot. Ki jól, ki botladozva, ki könnyedén, ki mackó módra, de mindnyájan felszabadultan, életvidáman. És szól a hiteles széki stílusú népzene, hegedű, brácsa s bőgő.

Amilyen lelkesedéssel tanulnak a gyermekek, ugyanolyan buzgalomtól fűtött hozzáértéssel tanítja őket *Könczei Árpád*, a Gh. Dima zenekonzervatórium zeneszerző szakos kiváló hallgatója, s tegyük hozzá, hogy teljesen önzetlenül. Hasonló feltételek mellett szolgáltatják a zenét, felváltva *Székely Levente*, *Papp István*, *Kelemen László*, *Kostyák Alpár* és *Porzolt Antal* zeneiskolás, vagy zeneiskolát végzett muzikusok.

Meggondolkoztató, hogy ezek az önkéntes aktivisták milyen hasznos munkát végeznek népi hagyományaink ápolása terén.

Tudjuk, hogy a nemzetiségi öntudat kialakításához nagyban hozzájárul többek között a népdalok, néptáncok, általában a népművészetek ismerete. De hol ismerje